

Dijital Kültür Ortamında Belleğin Durumu*

The Situation of Memory in Digital Culture Environment

Persude Erdem, Dr., E-posta: persuerdem@mynet.com

Anahtar Kelimeler:

Dijital Kültür, Sözlü Kültür, Yazılı Kültür, Bellek, Bellek Durumu.

Öz

Toplumların içinde buldukları aşamaya uygun olarak yaşamlarını biçimlendiren belli bir kültürel dizgeye sahip oldukları görülmektedir. Her kültürel dizgenin çerçevelediği ilişkilerin, davranış kalıplarının, alışkanlıkların yapısı ve koşullarında orada geçerli iletişim biçimleri, araçları ve ortamlarının da etkin olduğu anlaşılmaktadır. Toplumların şimdiye dek geçtikleri kültürel aşamalara bakılacak olduğunda, yaşananları paylaşmakta ve geleceğe aktarmakta o kültürel yapıya uyumlu bir iletişim biçiminin kullanılmakta olduğu göze çarpmaktadır. Buna bağlı olarak da toplumların bireylerinin, o iletişim biçiminin yönlendirdiği bir bellek işleyişine sahip hale geldikleri açığa çıkmaktadır. Birbirinden beslendikleri şeklinde değerlendirilip ele alınmaya müsait üç farklı kültürel dinamik olan sözel, yazılı ve dijital kültürler de, geçerli iletişim şekli ile dolayımlanan üç farklı bireysel bellek durumunu sunmaktadır. Bu çalışmada da, bu üç kültürel düzlemde bu belleğin gösterdiği işleyiş tarzları görülmeye çabalanmaktadır.

Keywords:

Digital Culture, Oral Culture, Written Culture, Memory, Memory Situation.

Abstract

It appears that societies have a certain cultural pattern that shapes their lives in accordance with the stage of development they are in. It is understood that the forms, means and mediums of communication that are relevant for each society influence the structures and conditions of relations, behavior patterns and habits shaped by each cultural pattern. When we look at the cultural phases societies have gone through so far, we notice that a form of communication that is compatible with the relevant culture's structure is used in the sharing and in the projection into the future of events. Correspondingly, it becomes clear that the individuals of society have become a memory functioning that is steered by that communication form. Oral, written and digital cultures -which are three different cultural dynamics evaluated and treated as feeding from each other- present three different individual memory situations that are mediated by the relevant form of communication. In this study, we try to determine the functioning mechanisms of memory in these three cultural platforms.

*Bu makale, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı'nda tamamlanmış doktora tezinden elde edilmiştir. Bununla birlikte yeni okumalar yapılarak da bu makaleye yeni eklemeler yapılmıştır

Giriş

Dijitallik, yeni medya iletişim aygıt ve ortamlarının kullanımı ile tedavüle giren genç bir kavramdır. Dijitallik terimini, analog ve dijital sistemler arasında yaşanan yer değiştirme durumu olarak açıklamak mümkündür. Dijitalleştirme de, bilgi üretim ve dağıtım süreçlerinde dijital sistemlerin kullanılması anlamını ihtiva etmektedir. Çünkü dijitalleştirme, içerik üretim, depolama, dağıtım ve tüketiminin analogdan dijital bir tabana doğru değişim sürecini ifade etmektedir (Picard, 2011:6).

Yarattığı özelliklerden yararlanılması vasıtasıyla günümüz bireylerinin hayatına sızan dijital teknolojiler, onların tüm pratiklerine nüfuz ederek adeta tüm hayatı dijitalleştirmektedir. Bu gidişat ile hali hazırda içinde bulunulan ortamda geçerli kültür kodlarının da dijitallik üzerinde yapılandığı görülmektedir. Öyle ki, günümüz toplumlarında geçerli kültür yapısı da dijitallik içine oturarak onun bir unsuru haline almakta ve yerini günbegün genişleterek sağlamlaştırmaktadır.

Halihazırda içinde bulunulan dijital kültür düzleminde söz sahibi iletişim kanallarının plüralleşip çeşitlenmesi ve bireyin bilgi işlemleri amaçlı bunlardan faydalanması ile, bireyin bellek ve hatırlama mekanizmalarının işleyişinde oluşan yeni bir manzaraya da varlık kazandırılmaktadır. Zira bir birey, dijitallikte kendisine arz edilen bir iletişim kanalın kullanmakla beraber yeni bir bilgi depolama ve saklama ortamına sahip hale gelmektedir. Daha açık anlatımla dijital mecraların bilgi kayıt, depolama ve bulma işlemlerinde kullanılır duruma gelmesi ile, birey için iş gören yeni ve yapay bir bellek alanına ontolojik zemin sağlandığı görülmektedir. Bu suretle, kendine has doğal bir çalışma düzeni üzerinden yürümesi beklenen bireysel belleğin işleyişi ve hatırlama mekanizması da, bu şekildeki yeni oluşum içinde kendisinden farklı kaynaklardan destek alan bir işleyiş durumu içine girmektedir. İşte dijital kültür düzleminde bireyin bellek ve hatırlaması için geçerli olan yeni durumun ne olduğunu anlamak için de böyle bir çalışma içerisine girilmektedir.

Dijital kültür ve ona karşılık gelen bellek biçiminin işleyişini anlayabilmek, öncelikle, onun beslendiği kaynaklar olarak tasavvur edilen sözlü kültür ve yazılı kültür aşamalarındaki bellek işleyişleri hakkında bilgilenmeyi gerekli kılmaktadır. Zira dijitalliği, bir nevi, kağıt üzerinde yazıya dökülmüş sözün yeni medya iletişim teknolojilerinin sağladığı ortamlarda yaşamını sürdürmeye devam etmesi olarak belirlemek yanlış olmasa gerektir. Dolayısıyla dijital kültür ortamında bellek ve hatırlama mekanizmalarının işleyişini görmeye geçmeden önce, sözlü kültürün ve yazılı kültürün ne olduğu ve bunlar içerisinde bellekle ilişkilene tarzları ortaya konmaya çalışılmaktadır. Fakat çalışmada izlenecek tüm bu adımların doğru bir anlam düzlemine yerleşmesi için ilk olarak ise, bellek hakkında bilgilenmeye gidilmesine gerek duyulmaktadır. Çünkü dijital kültür ortamında bireyin belleğinin işleyiş durumunu görebilme çabası öncelikle, belleğin ne olduğunu anlama ihtiyacını doğurmaktadır.

Bellek

Bellek kavramı bir araştırma konusu olarak nörolojinin, psikolojinin, felsefenin, sosyolojinin ve tarihin çalışma alanları arasında yer almaktadır. Nörologlar belleğin

nörolojik temellerini, psikologlar belli durumlardaki bireylerin bilişsel ve duygusal hatırlama süreçlerini, psikanalistler belleğin uzun süreli yaşam öykülerindeki yerini, filozoflar belleğin olgusunu, sosyologlar topluluk belleklerinin oluşumunu, tarihçiler ise insan belleğinin tarih karşısında güvenilirliğini araştırmaktadır (Özak Öymen ve Gökmen Pulat, 2009:148). Tüm bu çalışma alanları göz önüne alındığında yapılan bu çalışmada konu itibarıyla Psikoloji'nin çalışma alanında yer alan ve öğrenme ve hatırlama meselesiyle ilişkili olarak ele alınan bireysel bellek kavramı ele alınmaktadır.

Psikologlar, öğrenme ve bellek konularını yüz yirmi beş senedir çalışmaktadır (Roediger, Weinstein ve Agarwal, 2010: 1). Bilişsel psikoloji alanının temel araştırma konusu olan bellek, insanın bilgi işleme sürecinin en önemli işlevlerinden birisidir (Cangöz, 2002:126). Bu anlamda bellek, çevreden gelen uyarıların değerlendirilmesi ve uygun davranışların geliştirilmesi gibi temel zihinsel süreçleri düzenlemektedir (Bozkurt, Utkan ve Arıcıoğlu, 2011:8). Beynin temel yapısal işleyişi çerçevesinde bellek, bilgiyi algılama, düzenleme, kodlama, saklama ve hatırlamayla / tanımayla tanımlanan bilişsel süreç, bu bilgilerin saklandığı varsayılan yer ve bu şekilde saklanan bilgilerin kendisidir (Budak, 2000:121). Daha yaygın bir tanımlamayla bellek, canlı organizmaların enformasyon veya bilgiyi elde etme, koruma ve kullanma yeteneğine verilen addır (Tulving, 1987: 67). Yani, bellek bilgiyi (görülen, işitilen, düşünülen, hissedilen) algılama, düzenleme, kodlama, saklama ve hatırlamayla tanımlanan bilişsel bir süreçtir (Sözen, 2005: 74). Bireyin biyolojik yapısına ait olan belleği en basit anlatımla, kodlama (bellekte saklanabilir simge formundaki bir bilginin aktarımı), depolama (kodlanmış bilgiyi koruma ya da hatırd tutma) ve depolanan bilgiyi bulup geri getirmeden oluşan bir dizi karmaşık zihinsel süreç (Subrt ve Valisova, 2012: 100) olarak tarif etmek mümkündür.

Bellek bireyin bilgiyi saklama ve hatırlamasıyla tanımlanan bilişsel bir süreç ise burada bellekte saklanarak ve hatırlanarak korunan malzemenin önemli ölçüde geçmiş zamana ait bilgilerden meydana geldiğini dile getirmek mümkün gözükmektedir. Nitekim bireyin belleğinin işleyişini bir anlamda, geçmişini şimdiki zamana taşıma şeklinde gerçekleşen bir aktivite olarak ortaya koyduğu görülmektedir. Bu şekilde belleği geçmiş ile ilişkilendirerek kavrama noktasında referans alınabilecek düşünüm olarak Henri Bergson'a başvurmanın doğru bir yönelim olacağına kanaat getirilmektedir. Zira belleğe bireysel bellek perspektifinden yaklaşan Bergson'un kavramlaştırması çerçevesinde bellek, geçmiş ve şimdinin birbirine girift momentler olarak karşımıza çıktığını söylemekte fayda vardır. Bu manada Bergson belleği, geçmişini saklayan bir realite olarak betimlemektedir. Bergson buna bağlı olarak geçmişin, hayatımızda teşkil ettiği tepelerden kayarak şimdideki ben'e kendiliğinden geleceğini dile getirmektedir. Ona göre hatırlama ise, geçmişin lazım oldukça kendiliğinden gelip şimdi ile kaynaşmasıdır (Bergson, 1986: XVII-XVIII). Bergson'dan edinilen bu bilgiyi, geçmişin kendisini şimdinin bir takipçisi olarak şimdi içinde ve şimdi ile birlikte sürdürdüğü şeklinde yorumlamak makul gözükmektedir. Zira, Bergson'un düşünümünde yaşamak, yaşlanmak demektir. Bunu, bir yumağın sürekli sarılmasına benzetmek de mümkündür. Çünkü ona göre geçmiş peşimizden gelmekte ve izlediği yol boyunca topladığı şimdi ile durmadan kabarmaktadır (Bergson, 1998:11). Öte yandan, Bergson'un görüşünde geçmişin şimdi içinde yaşadığı yerin bellek olarak tasavvur edildiğini çıkarsamak yanlış olmasa gerektir.

Zira ona göre geçmiş bellekte devindirici mekanizmalar ve bağımsız anımsamalar ile yaşamaktadır (Bergson, 2007: 59). Onun düşünümüyle bu bellek, genişlikten yoksun olabilir ve geçmişin ancak az bir kısmını hatırında tutabilir; ancak olmuş bitmiş bulunan şeyi ezberinde tutabilir (Bergson, 1989: 13-14).

Bellek teriminin genel olarak, bilinçli hatırlama durumuna atıfta bulunmak için kullanılmakta olduğuna da tanık olunmaktadır. Bu şekildeki yaklaşım çerçevesinden bakılacak olduğunda kişinin geçmişindeki bir olayı bilinçli hatırlaması açık bir şekilde belleğe dayanmaktadır (Jacoby, 1991: 513). Buna göre geçmişe dair bellek, mevcut algısal deneyimi örgütlemekte ve anlamını sağlamaktadır (Sara, 2000: 73). Fakat burada bellek, geçmişteki bir gerçeğin sadece zamanını belirlemekten daha fazlasını, onun oluşumunun doğrudan deneyimlendiğini düşünmeyi de gerektirmektedir (Casey, 2000: 42).

Bellek söz konusu olduğunda bilinçli hatırlama durumuna atıfta bulunma halinin, belleğe yapılan girdinin taze kalmasını önemsemeyi ve bunu sağlamayı da göz önünde bulundurması gerektiğine inanılmaktadır. Bunun için de Erik M. Altmann, ve Wayne D. Gray'in ifadesini ödünç alarak, belleğin sıklıkla güncellenmesi gerekmektedir (2002: 27). Güncellemeyi, sıklıkla yapılan yenileme ve yoklamalarla bellekte bulunan bilgilerin yok olması tehlikesine karşı başvurulmuş bir emniyet sübabı olarak kabul etmek mümkündür. Bunun yapılabilmesi bakımından da tekrarlamının, bellek açısından hayati bir önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Zira tekrar ya da pratik, belleğin dayanıklılığını güçlendirmektedir (Wickelgren, 1981: 38).

Bellek zamansal olarak üç aşama üzerinden yapılmaktadır. Bunlar da öğrenme, depolama (birleştirme veya unutma) ve geri çağırma (hatırlama veya tanıma) oluşmaktadır (Wickelgren, 1981: 37). Bu manada psikolojik belleği, depolama ve geri çağırma işlemleriyle okumak da mümkündür (Anastasio, Ehrenberger, Watson ve Zhang, 2012: 4). Zira bellek izleri, değişen sayılardaki öğrenilen, konsolide edilen, unutilan ve/veya geri çağırılan izlerin bileşenlerinden oluşmaktadır (Wickelgren, 1981: 38). Yani bellek, bilinçli ve kasıtlı olarak elde edinilen, muhafaza edilen ve geri çağırılan bilgiyi kapsamaktadır (Gabrieli, 1998: 89). Unutma ve geri alma, depolama ve geri çağırma zamanının sürekli artan işleyişleridir (Wickelgren, 1981: 38).

Bellek, kişinin enformasyon ya da bilgiyi depolama, saklama ve kullanma becerisi olarak tanımlanmaktadır. Belleğin temel işlevleri, bilgiyi kodlamak ve depolamaktır. Bu işlevleri sürdürürken belleğin işleyişinin iki temel yapı taşı bulunmaktadır. Bunlar, hatırlamak ve unutmaktır.

Bellek, bilincin farkına vardığı, hissettiği, düşündüğü, sezdiği ve hayal ettiği tüm gerçekleri saklayabilme ve hatırlayabilme yeteneğini ifade etmektedir (Sağlam, 1997: 55). Bu nedenle insan deneyimlerini en derininde gömülü olduğu yerden kazıyıp ortaya çıkarmak için özel bir çaba gerektiren hatırlama, hayatın her yerinde mevcuttur (Casey, 2000: 20). Hatırlama, bir öğenin ilk sunulduğu anda oluşan ya da deneyimlenen bazı yön ya da yönlerinin bilinçli olarak farkında olma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Dunn, 2004: 524). Başkaca bir anlatımla, bilgilerin beyindeki sinir hücrelerine yüklenmesine “öğrenme”, yüklenen bilginin yerleştiği yerden çağırılmasına da “hatırlama” denilmektedir (Engin, Calapoğlu ve Gürbüzöglü, 2008: 261).

Gerçekleştirilen bir öğrenme ediminin başarıya ulaşmış olduğunu, sonrasında yapılacak olan hatırlama edimi ve bunun garantörü olarak iş gören kimi işlemlerin belirlediği sonucuna varmak yanlış olmasa gerektir. Söz gelişi, bir hikaye anlatıldıktan hemen sonra olası bilgi parçalarından 25'te 3'ünü hatırlamak başarı sayılmaktadır (Evans-Roberts ve Turnbull, 2011: 5). Uzun vadede ise, bir öğeyi hatırlamayı geliştiren ve böylece hatırlayıp geri çağırmaı arttıran çeşitli işlemler bulunmaktadır. Tekrarlama, prova ve hatırlatıcı ipuçları, bu tür işlemler olarak görülmektedir (Bjork, 1970: 255). Tekrarlamanın, daha sonraki hatırlama olasılığını belirlemede derin önemi bulunmaktadır (Johnson, 1992: 273). Şunun da özellikle altını çizmek gerekir ki tekrar veya pratik, belleğin dayanıklılığını da güçlendirmektedir (Wickelgren, 1981: 38).

Bir diğer bellek işleyişi olan unutma, daha önce bir vesileyle hatırlanan bir şeyi şimdi hatırlama yetersizliği ya da olanaksızlığı olarak tanımlanmaktadır (Roediger, Weinstein ve Agarwal, 2010: 2). Yani unutma, bilginin kesin bir biçimde kaybı ya da zaman içinde belli bir noktada o bilgiyi geri almadaki başarısızlık olarak ifade edilmektedir (Cubelli, 2010:35). Standart bellek işleyişi de, bilerek öğrenme ve kazara unutma olarak gerçekleşmektedir (Bjork, 1970: 256).

Belleğin iki farklı işleyiş şekli olsalar dahi unutma ediminin, hatırlama edimi için var olması gerekli ve önemli olan bir edimi oluşturduğu bilhassa dile getirilmesi lazım olan tespiti teşkil etmektedir. Çünkü etkin hatırlamanın açık bir biçimde, yeterli unutmaya bağlı olduğu anlaşılmaktadır (Bjork, 1970: 255). Zaten unutmak da genellikle, hatırlanacak olan materyalin işlenmesi, depolanması ve geri alınması sürecinin istenmeyen bir sonucu olarak tasavvur edilmektedir (Block, 1971:1). Görüldüğü üzere, hatırlama ve unutma birlikte devam etmektedir (Mavroskoufis, 2012:55). Nitekim, başarılı hatırlama kadar hatırlamada başarısızlık da belleğin bir özelliğidir (Woodward ve Bjork, 1971: 109). Bu işleyiş dolayısıyla verimli depolama ve geri çağırma, ilgisiz bilgileri unutmaya bağlıdır (Elmes, Adams ve Roediger, 1970: 103). Bunun nedenidir ki bilgiyi geri alma işlemi, ilgili bilgiyi unutma ile de sonuçlanabilmektedir (Jonker, Seli, MacLeod, 2015: 273). Çünkü en nihayetinde unutma, yetersiz bir belleği işaret etmektedir ve bu da, bilgiyi geri almadaki yetersizliği göstermektedir (Cubelli, 2010:35).

Zaman olgusu, belleğin işleyiş mekanizmaları bakımından bakılacak olduğunda önemli ve dikkate alınması gereken uğrak olarak kendini ortaya koymaktadır. Çünkü hemen her bellek işleyişinde bir konu, öğrenilmesinin üzerinden zaman geçtikçe giderek daha az hatırlanmaktadır (Wixted ve Ebbesen, 1991: 409). Birçok olayın dayanıklı ve kalıcı olarak izleri kalırken, bazı olaylar ise gerçekleştikten sadece bir kaç dakika sonra unutulabilmektedir (Kesinger, 2009: 99).

Yukarıda dile getirildiği üzere bellek, bireyin öğrendiği bilgiyi depolama, saklama ve kullanma becerisi göstermesini sağlamaktadır. Burada bellek, bilgi kodlama ve depolama yaparak işlevini yerine getirmektedir. Bireyin kendi biyolojik belleğinin işleyişi iki dinamik arasında gidip gelerek varlığını devam ettirmektedir. Bunlardan biri hatırlamak iken, öteki ise unutmaktır.

Sözlü Kültür Ortamında Belleğin Durumu

İnsanlık tarihinin başından günümüz toplumlarına varan zaman yolculuğunun başlangıcındaki ilk kültür dinamiği olan ve hala yer yer mevcudiyetini koruyan kültürel dizge, sözel kültürdür. Sözel iletişim biçimiyle karakterize olan bu kültür şüphesiz ki, kendine has bir bellek işleyiş yapısına da varlık kazandırmaktadır. Günümüz dijital kültürünü ve onun belirlediği bellek yapısının neliğini anlamak, üzerine oturduğu ayaklardan biri olarak tahayyül edilen bu sözel kültür ve bellek ilişkisi hakkında bilgilenmeyi de öncelikli olarak gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla dijital kültür ve bellek ilişkisinin izini süren bu çalışmada, dijitalliğin sözden de besleniyor olması sebebiyle sözellik ve bellek ilişkisi aydınlatılması hedeflenen bir konu olarak ele alınmaktadır.

Sözelliği, söze dayalı bir iletişim biçimi olarak basitçe tarif etmek mümkündür. Ancak ne var ki bu şekildeki bir yaklaşım sözelliğin belli bir yönünü görmek ve göstermek olacaktır. Dahası buna sapanıp kalmak da konunun anlaşılması bakımından sığ bir yaklaşım olarak kalacaktır. Bu nedenle de, sözelliği daha geniş kapsamlı bir şekilde görmeye gereksinim duyulmaktadır.

Sözlü Kültür, yazı ve matbaa kavramlarının varlığının bile olmadığı, iletişimin yalnızca konuşma dilinden ibaret olduğu kültürleri nitelendirmektedir (Ong, 1995:23). Bu bağlamda sözellik de, iletişim için yazılı olmak yerine sözlü dile duyulan güveni ifade etmektedir (Lovejoy, 2008:121). Bu güvenin köklerinin nasıl bir düşünümsel kaynaktan beslendiğini anlayabilmek için, Walter Ong'un bu konudaki bir tespitine kulak vermekte fayda vardır. Buna göre sözel halklar, yaygın olarak ve belki de evrensel olarak kelimelerin büyük güce sahip olduğunu düşünmektedir (Ong, 1999: 65). Öte yandan sözcükler konuşulur konuşulmaz havaya uçup gitse de sözellik, okuryazarlıkta¹ bulunmayan bir istikrar duygusu yaratmaktadır (Sanders, 1999:21). Sözelliğe bu istikrar hissini kazandıran ise, belki de, kelimelerin gücüne büyük inancın yaratımı olduğu düşünülen bir duygu olarak söze güven duymadır.

Sadece sözlü iletişimi ve konuşulan sözü merkeze almasından dolayı sözlü kültür düzleminde belleği destekleyici herhangi bir materyal ve ortamın varlığından söz etmenin de olanaksız olduğunu anlamak güç değildir. Nitekim, sözlü kültürler basım odaklı değildir. Yani kaynak kitap dağıtımı, boşluk doldurmalı çalışma kitapları, kitabevleri vs., sözlü kültürlerde etkisizdir (Lovejoy, 2008: 121). Bu bakımdan sözel iletişim biçimi içindeki bireylerin herhangi bir iletişim mecrasına sahip olmama durumları nedeniyle yapay bir bellek alternatifinin de onlar için geçerliliği olmadığını söylemek doğru bir belirleme olsa gerektir.

Bireyin belleğine yardımcı herhangi bir bellek kanalının sözlü kültür ortamında görülmemesi demek aynı zamanda, günümüzde geçerli olan dijital olarak bilgi kayıt, depolama ve saklama ile veriyi bireyselleştirme vaziyetinin sözel kültür için söz konusu olmaması demektir. Zaten sözel kültürde bilginin bireysel değil toplumsal bir deneyim olduğunu ve bilgilenmenin de başkalarıyla ortaklaşarak yapılan bir eylem olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü sözlü kültürde bilgi, herkesin çevresinde ayrı ayrı dokunan ortak bir bilinci oluşturmaktadır ve bilgiye herkesle birlikte varılmaktadır

¹ Okuryazarlık, yazılı kültürün konusudur.

(Sanders,1999:22). Sözellikte bilginin toplumsal nitelik göstermesinde, sözlü kültür insanların ortak yaşamını ve ortak bilincini besleyen kültürel ürünlerin de etkisi olduğuna inanılmaktadır. Bu ürünler de, sözlü kültür içinde yaşayan insanların oluşturduğu şarkılar, hikayeler, şiir ve atasözleri olarak ifade edilen sözlü sanatı (Lovejoy, 2008: 122) işaret etmektedir.

Sözellikteki bireyin belleğine yardımcı herhangi bir opsiyon olmadığı gibi, bu bireyin bellek mekanizmasının işleyişinin de farklı olduğu tespitinde bulunmak mümkündür. Çünkü sözellik, bireyde güçlü bir bellek, sağlam bir duyma ve iyi bir ezberleme yeteneğini kendiliğinden bir gereksinim olarak ihtiva etmektedir demek doğru olsa gerektir. Şöyle ki sözlü kültürün bir üyesi ya da bir çocuk, kimi gerçekleri öykülerde, şiirlerde ve masallarda tekrar tekrar dinleye dinleye öğrenmektedir ve sözcükler hemen buharlaşıp havaya karışacağı için can kulağıyla dinlemektedir (Sanders, 1999:22). Daha açık anlatımla sözlü kültürlerde yaşayan insanlar, dinleyerek, duyduklarını tekrarlayarak, kalıplaşmış bazı bilgileri özümseyerek, toplu bir anımsamanın içine girerek öğrenmektedirler (Sanders, 1999:28). Bunun için sözel kültür, zihniyetin belli deyim ve söyleyişler halinde kendini belgeleyişi ve yankılanışıdır. Sözlü kültürlerle ait bellek de, bu yankılanış yoluyla yaratılmaktadır (Taburoğlu, 2014:117).

Sözel kültürde bireyin bir şeyleri dinleyerek, yineleyerek öğrenmesi ve öğrendiklerini kullanmak üzere yeniden bulması, kendi bellek gücünün ve çabasının ürünü olarak vücuda gelmektedir. Dolayısıyla sözellikte geçerli olan bellek için, bir bellek işleyiş mekanizması olarak hatırlamanın da iyi ve güçlü bir şekilde yürüyor olması gerektiğini tahmin etmek güç olmasa gerektir. Öz olarak söylemek gerekirse sözel iletişim için hatırlama, dirimsel bir bellek işlemini oluşturmaktadır. Ancak ne var ki, sözellikte bir şeyi harfiyen hatırlama yoktur (Sanders, 1999:24). Zira sözellikte sözcükler ağızdan çıkar çıkmaz kaybolup gitmekte, düşünceler havaya karışmaktadır ve bunları harfi harfine anımsamak mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla, sözellikte hiçbir şey aynı ya da kesin değildir ve kimse bir olayı iki kez aynı şekilde anlatamamaktadır (Sanders, 1999:28). Öte yandan söze dökülen bir şey kalmadığında, konuşma kesildiğinde unutkanlık ortaya çıkmaktadır (Taburoğlu, 2014:117).

Sözlü Kültür, iletişim kurmada konuşmaya, yani söze dayanan insan topluluklarının kültürüdür. Sözellik de kısaca, sözlü kültür ortamında yaşayan bireylerin sözde temellenen iletişim biçimini anlatmaktadır. Bu nedenle sözellik düzleminde bulunan bireyler, bir yapay bellek ve dolayısıyla belleğe yardımcı bir mecraya da sahip değildir. Hal böyle olunca sözellikte öğrenme ve bilme edimleri de güçlü bir bellek ve hatırlama işleyişine dayanarak var olmaktadır. Hatırlama, sözelliği yürütmekte olan bir bellek işleyiştir. Ancak sözellikte her şeyi birebir ve harfiyen hatırlama da yoktur. Bu nedenle de sözellik düzleminde hatırlama kısmidir demek de mümkündür. Ama her ne olursa olsun sözellikte hatırlama, bireyin başarısıdır ve onun fizyolojik belleğinin iş görmesinin ürünüdür.

Yazılı Kültür Ortamında Belleğin Durumu

Bireyin yeni medya iletişim teknolojilerinin yaratımı dijital ve yapay belleğini kullanmaya geçişi, şüphesiz ki, tesadüfi bir durum değildir. Zira bu bellek olanaklı hale gelişini, içerdiği malzeme olarak yazılı hale gelen kelimenin sanal ortamlara taşınmış

formuna borçludur. Dolayısıyla bireyin dijital belleği kullanma serüveninin görünür kılınması adına anlaşılması gereken meselelerden birisi de, yazılı kültür ortamında iletişimin dayanağı olan yazı ile birlikte bellek işleyişinin ne yönde bir seyir izlediğidir.

Bugün hemen her kültürde bir yazı kavramı ve buna dayanan bir yazı deneyimi bulunmaktadır (Ong, 1995:24). Yazının icadı, sözlü kültürden yazılı kültüre geçişin dönüm noktasını oluşturmaktadır (Depeli, 2010 :16). Bu bakımdan yazılı kültürün, bir kaynak olarak sözlü kültürden beslendiği anlaşılmaktadır. Zaten yazılı kültür de özünde, sözü, konuşmaya dayalı olan kelimeyi görsel mekâna yerleştirmeyi (Lee, 2014:350) ifade etmektedir.

Yazılı kütürde öykü anlatımını, çeşitli edebiyat türlerinin -roman, öykü, ve benzeri türlerin- üstlendiği bir etkinlik görülmektedir (Sanders, 1999:15). Yazının ve söz konusu edebi türlerin temel fail olduğu yazılı kültür dünyasında varoluş ortaya koyan bireyin içine yerleştiği konumun ise, okuryazarlık olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim okuryazarlığa giden yol, yazılı kültürün yolunu göstermektedir (Sanders, 1999:11).

Okuryazarlık her ne kadar yazılı kültür içindeki bireylerin konumlarını ifade ediyor olsa da, okuryazarlıkla sözellik arasında sağlam bir bağın bulunduğu özellikle değinmekte fayda görülmektedir. Öyle ki zengin bir sözellik deneyimi, okuryazarlığın vazgeçilmez bir başlangıcını oluşturmaktadır (Sanders, 1999:22). Yani okuryazarlık demek, sözellikten keskin bir kopmayı ifade etmemektedir ve aksine aralarındaki bağlantı mevcudiyetini korumaktadır.

Okuryazarlığın, sözellikten beslenmekle birlikte sözellikten farklı bir varoluş tarzına hayat verdiği kolaylıkla görülmesi mümkün bir gerçektir. Bu yeni varoluş tarzı da, okuryazarlık tarafından desteklenen bireysellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü okuma, çok daha bireyselleştirici, çok daha kişisel bir deneyimdir. Burada insan, metinde karşılaştığı düşsel dünyaya tek başına sessiz bir şekilde tepki vermektedir (Sanders, 1999:31).

Yazılı kültürün bireyselleştirme ile beraber devreye soktuğu özelliklerden birinin de, özgünlük ve bir bakıma da yaratıcılık olduğunu söylemek mümkün gözükmektedir. Çünkü okuryazarlık, yetişkinlerin cümlelerine biçim verme (Sanders, 1999:19) anlamını taşımaktadır. Böylelikle yazarın düşüncesiyle birlikte ortaya çıkan yeni şey de, özgünlüktür. Bu özgünlük aracılığıyla yazar, topluluktan ayrı ve ondan farklı biçimde konuşmaktadır (Sanders, 1999:21). Bu özgünlüğü yakalamaya kaynaklık eden unsur olarak değerlendirilebilecek bir özelliği, yazının yeniden görüp kontrol etmeye izin vererek bireyin kendi cümlesini yakalamasına vesile olması şeklinde ortaya koymak yanlış olmasa gerektir.

Yazılı olarak iletişimin, yazının ve okuryazarlığın belirleyici değişkenler olduğu yazılı kültür ortamında bireyin belleğine yardımcı bir unsurun varlığından söz etmek de, artık, imkanı hale gelmektedir. Zira okuryazarlık ve yazı ile birlikte bellek de, bir destekçiye kavuşmuş gözükmektedir. Çünkü yazı, belleğin yardımcısıdır ve bir vekilidir (Hadot, 2011: 92). Burada yazılı kayıt, anımsama işlevini üstlenmektedir (Taburoğlu, 2014:121).

Yazılı kültürün yazılı iletişim biçimine tabi bireyler için yapay bir bellek yardımcısının geçerliliğini realize eden materyalin, kağıt olduğunu anlamak güç değildir. Zira kağıt, üzerinde yazılı şeyleri sonsuza kadar dondurmaktadır. Okuryazarlıkta kağıt, kişinin aklında görselleştirdiği bir şey haline gelmektedir ve hatırlanması gereken bilgiler yazılı tutulmaktadır (Sanders, 1999:24). Burada hatırlanması gereken şeyler artık, cümlelerin içinde muhafaza edilebilmektedir (Sanders, 1999:70). Bireyin belleğine yardımcı bir bellek vasıtasının yazılı kültür ortamındaki bu varlığını da, günümüzde dijital mecralarla bilgi kayıt ve depolama suretiyle sahip olunan mekanik belleğe doğru atılan bir adım olarak değerlendirmek yanlış olmasa gerektir. Zaten dijital bellek de bir bakıma, sanal mecra da yazılı veri depolama ve saklama anlamına gelmektedir.

Okuryazarlıkla birlikte bireyin belleğine ve hatırlamasına yardımcı vasıtalar olarak kağıt ve yazının belirmesiyle bireyin bellek işleyişinin, sözellikte geçerli bellek işleyişinden farklılaşmaya başladığı saptamasını yapmak makul gözükmemektedir. Çünkü sözellikte hatırlama için iyi bir ezberleme yeteneğinin gerekliliği söz konusu iken, okuryazarlık düzleminde bunun önemini yitirdiğini söylemenin mümkün olduğu düşünülmektedir. Zira yazı belleği de dondurmaktadır ve birinin söylediği şeyi ezberlemek yerine yazılı olduğu metne istenildiği zaman dönülüp bakılmaktadır (Sanders, 1999:70). Öte yandan okur, aynı cümlelerin üzerinden tekrar tekrar geçebilmekte, anlamını tartabilmektedir (Sanders, 1999:27).

Yazılı kültürün, yazının hayat verdiği bir kültür olduğu ve sözün bir materyal üzerine aktarımıyla mümkün kılındığı görülmektedir. Bu düzlemde bireyin içine yerleştirildiği konum da, okuryazarlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Okuryazarlık, bir yanı sıra sözellikten beslenmekte iken, öbür yandan sözelliktekinden farklı bir varoluş tarzını teşvik etmektedir; ki bu da, bireyselleşmedir. Okuryazarlığın geçerli olduğu yazılı kültür ortamında, bireye yardımcı bir bellek mecrasının oluşum koşulları da sağlanmaktadır. Bu belleğin de ontolojik olarak, kağıt üzerine geçirilen yazı ile yapılanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Zira kağıt, hatırlanması gereken bilgileri yazılı olarak korumaktadır.

Dijital Kültür Ortamında Belleğin Durumu

Dijital teknoloji ile birlikte, daha önceki iletişim cihazlarında görülmemiş bir biçimde bireyin yaşam tarzı, alışkanlıkları, davranışları ve değerleri dijitalliğin koşullarına uyum sağlamak üzere bir dönüşüme uğramaktadır. Böyle bir ortamda şekillenen kültürün ta kendisi de, artık dijital bir karakter taşımaktadır. Söz konusu bu kültür düzleminde bireylerin bellekle ilişkilenebilir tarzlarının da dönüşüme uğramakta olduğu ve hatırlamaların farklı bir karakter arz ettiği anlaşılmaktadır. İşte dijital kültür içerisinde belleğin işleme tarzını anlamayı hedef edinen bu çalışmada, bu sürece gelinceye kadar geçerli olan sözellik ve okuryazarlığın bellekle ilişkisi görüldükten sonra, şimdi, dijital kültür ve bellek ilişkisi kavranmaya çalışılmaktadır.

Medya teorisi kapsamında evrensel olarak 19. yüzyıl baskı kültüründen 20. yüzyıl elektronik kültürüne ve 21. yüzyıl dijital kültüre doğru kayma yaşandığı belgelenmektedir (Deuze, 2006: 63). Bu dijital kültürün topyekun olarak yeni medya iletişim teknolojileriyle

açığa çıktığı ve dijital koşullara güdümlü yeni kültürel formları karakterize ettiği, yapılan okumalarda anlaşılan en net gerçektir. Mesela internet gazeteciliği uygulamaları ile bağlantılı bağımsız medya merkezlerinin evrensel olarak yaygınlaşması ve (kişisel ve grup) weblogun popülerleşmesinde dijital kültüre özgü çeşitli anlamlar ve etkiler de keşfedilmektedir (Deuze, 2006: 63).

Dijital formatlarla çalışabilen ve her türlü veriyi üretme ve elde etmeye müsait yeni medya iletişim aygıtlarının, içinde bulunulan zaman diliminde geçerliliği olan kültür biçiminde de dönüşüme vesile olduğu anlaşılmaktadır. Zira Lev Manovich'ten edinilen bilgi doğrultusunda, bugün bir yeni medya devriminin ortasında bulunduğu ve bu yolla tüm kültürün bilgisayar aracılı üretim, dağıtım ve iletişim biçimlerine kaymasına şahit olduğu açığa çıkmaktadır (2001:19). Dolayısıyla 'gelişmiş' dünyada insanlar artık, giderek artan bir şekilde dijital kültür içinde yaşamaktadır (Gere, 2008:7).

Dijital kültür terimi esasında, dijital teknolojilerin çok yönlülükleri üstünden herkes için günlük yaşamı şekillendirmekte olmalarını anlatmaktadır (Thumim, 2012:10). Bir başka tanımla da dijital kültür, insanların günümüz ağ toplumunda nasıl davrandıklarına ve etkileşim kurduklarına ilişkin olarak ortaya çıkmış değerler, uygulamalar ve beklentiler seti olarak görülmektedir (Deuze, 2006: 63). Dolayısıyla dijital kültürün varlığı, dijital terimi bakımından belli bir dönemdeki insan grup ya da gruplarının belirli bir hayat tarzını temsil etmektedir (Gere, 2008: 16).

Dijital kültürün karakterinin, belli bir teknolojik yapı tarafından oluşturulduğu ve harekete geçiriliyor olduğu görülmektedir. Zira dijital kültür, dijital teknolojinin varlığından kaynaklanmakta ve onun tarafından belirlenmektedir (Gere, 2008:17). Öyle ki dijital kültürün, bilgisayar ile kodlama, öz-düzenleme, sanallaştırma ve programlama unsurları arasındaki karmaşık etkileşimlerden ve diyalektik birbirine geçmelerden üretildiği anlaşılmaktadır (Gere, 2008:18). Zaten böyle bir kültürel ortamda bugün herkesin bilgisayar kullanmayı bilmesi gerektiği, çünkü her işte bilgisayar kullanıldığı öne sürülmektedir (Sanders, 1999:190).

Dijital kültür, hem çevrimiçi hem de çevrimdışı olgularda köklenen yeni özelliklere sahiptir (Deuze, 2006: 63). Burada dijital kültürün en belirgin olarak görünür nitelik kazandığı alanın, sanal dil olduğunu düşünmek olanaklı gözükmektedir. Çünkü bu kültür, konuşulan ve yazılan dilleri filtreleyen ve yeniden biçimlendiren kendine ait dile sahip bulunmaktadır. Söz gelimi SMS'in dilsel uygulamalar üzerindeki etkisi, çevrimiçi esinli tipografi, baş harflerin kullanımı vs. bunu örneklemektedir (Doueih, 2011:3).

Yazılı kültürün hem sözlü kültürden beslenip hem de onu aşkın olan bir deneyime varlık kazandırması gibi, dijital kültürün de yazılı kültürden beslenmekle beraber onda büyük ve önemli bir dönüşüme kaynaklık ettiğini söylemek mantıklı bir yaklaşımı temsil etse gerektir. Zira yüzyıllar boyunca alfabe okuryazarlığını yaşayan insanların, metnin modelini içselleştirdiği ve yaşam öykülerini bu metne yazdıkları görülmektedir. Ancak şimdi bilgisayar, bu içselleştirilmiş metnin yerine ekran modelini yerleştirmeye çalışmaktadır (Sanders, 1999:126).

Sözel kültürde söz konusu olan toplumsal deneyim, birliktelik ve ortaklık bilincinin, yazılı kültürde bireyselleşme ve kişisel deneyim durumuna evrildiği bilinmektedir. Dijital kültür ortamında ise bu bireyselleşmenin daha da ileri boyutlara ulaştığını ve bununla insan ilişkilerinin adeta erozyona uğratıldığını söylemek yerinde bir kanaat olarak algılanmaktadır. Zira kişisel hard disklere bilgilerin depolanması (Mayer- Schönberger, 2009: 52) demek, yazının başlattığı bireycilik olgusunu daha da ileri safhalara kadar ilerletmek demektir ve gelecek olan yeni ürünlerin bunda daha da ivme sağlayacağı kestirmesi güç olmayan bir durumdur. Yine örneğin bilgisayar, insanların bağlantısını koparmakta ve evdeki ilişkileri daha da parçalanmış hale getirmektedir (Sanders, 1999:124).

Yukarıda hakkında bilgi edinilen dijital kültür ortamında artık, yeni ve farklı işlev ve dinamiklere sahip bir bellek nosyonu karşımıza çıkmaktadır. Zira dijitallik, bilgi için yeni bir ortam sağlamaktadır (Maj ve Riha, 2009:2). Böylelikle birey, bilgi kaydı ve depolamada kendi biyolojik belleği dışında yeni bir kaynağa kavuşmaktadır. Zaten belleğin dışsallaştırılmasındaki en son teknolojik dönüşümün, bilgisayar sistemlerinde içerilen dijital belleklerin getirilmesi ile olduğu görülmektedir (Hedstrom, 2002: 30). Dolayısıyla dijital formlar içinde kişisel belleğin dışa çıkarılmasının artışı söz konusu olmaktadır (Sá, 2009: 51). Başka bir anlatımla dijital formatlar içinde bireysel bellek, giderek artan biçimde dışsallaştırmaya uğramaktadır (Sá, 2009 : 56). Söz konusu bu bellek, bireyin dışında yer alan, harici ve katı halde, cisimsel bir bellek nosyonudur. Bu tür belleğin belki de en spesifik özelliği, çok geniş, hatta coğrafi sınırları aşabilen bir erişim ve kullanım olanağı getiriyor olmasıdır.

Belleğe yapay yardımcıların yazılı kültür ortamında da mevcut bulunduğu bilinen bir durumdur. Ancak dijital kültür ortamında dijital mecraların vücut bulmasıyla, belleğin yapay yardımcıların gücünün, seçeneklerinin ve yeteneklerinin çok ileri ve şaşılası boyutlara evrilmiş olması da azımsanmayacak bir gerçektir. Zira dijital devrimin, çok önemli olanaklar doğurmakta (O'Hara, Morris, Shadbolt, Hitch, Hall ve Beagrie, 2006: 352) olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bellek açısından da büyük olanaklar sağlandığı açığa çıkmaktadır. Zira dijital ve elektronik medyanın kullanılması, bilgi depolamayı kâğıttan, daha yönetilebilir bir alana taşımaktadır (O'Hara, Morris, Shadbolt, Hitch, Hall ve Beagrie, 2006: 351). Çünkü dijitalleştirme, dijital suretlerini sağlayarak bilgileri korumakta ve zaman ve mekandan bağımsız olarak girdilere kolay ve anında erişim sağlamaktadır (Nyirubugara, 2009:63).

Dijital kültür ortamında varoluş gösteren bireylerin bellekleri de giderek artan biçimde dijitalliğin koşullarına entegre hale gelmektedir. Çünkü burada bellekler, yeni bellek ekolojisi içinde komplike dijital medya teknolojileri aracılığıyla düzenlenmekte ve sürdürülmektedir (Hoskins, 2011: 23). Yani gerçekte var olan şey, dijitalin girişiyle biçim değiştirmekte ve yeniden şekillendirilmektedir (Pogaçar, 2009: 23). Kullanıcılar artık, dokümanlar, fotoğraflar, web sayfaları, e-maili vs. içeren veri altyapılarını heterojen dijital nesnelere depolamak için oluşturmaktadır. Bu altyapıların arama, tarama yapan ve bilgiyi bulup getiren araçları da bulunmaktadır (Sellen ve Whittaker, 2010:72). Böylelikle interaktif medya ile birlikte her kullanıcı ya da her birey, bilgi göndererek ve bilgiye erişerek bir bellek yaratmaktadır (Casalegno, 2004: 323). Böylece yeni medya

teknolojileri, her birimize bir dizi kapsamlı dijital bellekler vermekte ve hatta bunlar da biyolojik suretlerinin yerini alabilmektedir (Sellen ve Whittaker, 2010:72).

Görüldüğü üzere dijital kültür ortamında yeni medya destekli yapay belleğin elde ettiği konum ve daha açık bir dille insan belleğine koşut hale gelmesi, onu insan belleği ile karşılaştırma zeminine de taşıyabilmektedir; ki literatürde bunun emsalleriyle karşılaşmak mümkündür. Bunun bir göstergesini oluşturan açıklama Karen Frostig'e aittir. Frostig'e göre subjektif hatırlama, iç ruhsal deneyim, hastalık ve yaşlanma süreci tarafından kısıtlanmış olan insan belleği karşısında dijital bellek güçlüdür ve dirençlidir. Dijital bellek, duygusal deneyim veya insanın yaşlanma süreci ile bir etkileşim içinde görünmemektedir (Frostig, 2009: 164). Ona göre nöronlar ve sinapsların aksine pikseller ve kod aracılığındaki aktarımlarla dijital bellek tam olarak hatırlama yapmakta, kısmi çarpıtmalara karşı dayanıklı olmaktadır (Frostig, 2009: 163).

Dijitallikte içkin olan veriyi kapsamlı depolama, kolayca bulup geri alma ve küresel erişim sağlayabilme özellikleri, bilginin devamlı surette uygun bir şekilde erişilebilir durumda tutulmasını sağlamaktadır. Hal böyle olunca dijital kültür içinde yaşam sürdürmek demek, aynı zamanda bir dijital ve sanal belleğin de hüküm sürmesi demektir. Bu yapay belleği kullanarak bilgiyi geniş ve çoklu olarak depolayıp saklama fırsatını elde eden birey, hatırlama mekanizmasını da bu mekanik belleğin çalışması üzerinden işletir durum içine girmektedir. Yani birey artık, hatırlama edimini bu yapay belleğe havale edebilmektedir; ki bu sayede sürekli olarak her şeyi hatırlayabilme imkanı yakalamaktadır. Çünkü bu dijital bellek, unutmayı güçleştirmektedir (Mayer-Schönberger, 2009:52). Böylelikle içinde bulunulan zaman da, unutmadan ziyade sınırsız hatırlama ile karakterize olmaktadır (Wilken, 2010:1). Çünkü bellek artık, iletişim ağlarının ve dijital medya içeriğinin bolluğu, yaygınlaşması ve erişilebilirliği içindeki bir medya ekolojisi aracılığıyla yaşatılmaktadır (Hoskins, 2011: 29). Hatırlama durumu da giderek daha etkin bir şekilde, anında ve günlük dijital medya aracılığıyla oluşturulmaktadır (Hoskins, 2011: 23). Yani kısacası, dijital kültür içinde yaşayan bireyler için hep hatırlayan ve hiç unutmayan yeni bir bellek durumu söz konusudur. Ancak burada hep hatırlama ve güçleşen unutmama durumunun bireyin değil, teknolojik aygıtın yeteneği ve başarısı ile oluşmakta olduğunu akılda tutmakta da fayda vardır.

Sonuç ve Değerlendirme

Dijital kültür sürecinde bellek ve mekanizmalarının işleyişi de farklı bir manzara içinde kendini göstermektedir. Çünkü dijital kültür ortamında önemli bir belirleyen halini alan dijital aygıt ve kanallar, bilgi işlemlerinde kullanılmaları vasıtaıyla aynı zamanda birer bellek failini de temsil etmektedirler. Dijital kültür düzleminde yaşamını sürdüren günümüz bireyleri, yapay bir belleği gerçekleştiren bu kanallardan faydalanmakla bellek ve hatırlamalarını da kendilerinin dışında yer alan farklı bir düzlem üzerinden işler ve devam eder hale sokmaktadırlar.

Dijital kültür ortamında belleğin ve onun hatırlama mekanizmasının işleyişini anlamak ve oluşan farklılaşmaları tespit etmek, sözlü kültür ve yazılı kültür süreçlerinde

belleğin işleyiş yönünün ne olduğunu bilmeyi önsel olarak gerekli kılmaktadır. Bunlara kısaca değinilecek olduğunda karşımıza çıkan resim şunu göstermektedir: İletişimsel olarak söze dayanan insan topluluklarının kültürü olan sözlü kültür ortamında yaşayan bireylerin kullanabileceği herhangi bir yapay bellek mecrası yoktur. Dolayısıyla sözellikte öğrenme, bilme ve hatırlama, bireyin kendi bellek işleyişinin marifetine dayanmaktadır. Burada tüm bu işlemlerde bireyin tek dayanağının kendi bellek yetisi olduğu görülmektedir. Öte yandan yazıya dayanan yazılı kültür düzleminde, birey için yardımcı bir bellek mecrası da realize olmaktadır. Çünkü kağıt, üzerindeki bilgileri hatırlanması için korumaktadır. Varoluşunu kağıt ve yazıda temellendiren bu belleği, dijital belleğe doğru bir adım olarak okumak mantıklı olsa gerektir. Ancak şu da var ki, okuryazar toplumun bireyleri kağıt ve yazı dolayımıyla bir bellek yardımcısına sahip olsalar dahi kağıdın güvenli bir materyal olmaması nedeniyle bireysel belleklerin işleyişlerini yürütmeye devam ettiğini kestirmek zor değildir. Dijital teknoloji ile birlikte şekillenen dijital kültür ise, birey için, kağıdın sunduğu yapay belleğin gücünü ve sınırlarını aşan yeni ve farklı bir yapay bellek yaratmaktadır. Bu bellek çok geniş bir bellek olmasının yanı sıra, evrensel olarak ulaşılan ve kullanılan bir yapı da sunmaktadır.

Dijital kültür, yeni medya iletişim teknolojilerinin kuşattığı toplumda yaşayan günümüz bireylerinin davranış ve etkileşim biçimlerini şekillendiren değerler ve uygulamaları ihtiva etmektedir. Dijital kültür ortamında bireye yardımcı yapay belleğin de artık, yeni ve farklı form arz ettiği anlaşılmaktadır. Bu yeni bellek formu, bireyin fizyolojik bir unsuru değildir ve yapay bir belleği göstermektedir. Söz konusu bu yapay belleğin en karakteristik niteliği, bilgiyi geniş ve çoklu olarak depolayıp saklama imkanını sunması, bu sayede sürekli olarak her şeyi hatırlayabilmesi ve unutmasının zor olmasıdır. Yani bu bellek, birey için hatırlamayı sürekli kılmaktadır. Ancak, bunun bireyin kendi belleğinden kaynaklanmayan, dijital kanallardan beslenen yapay bir hatırlama durumu olduğunu bilmek elzemdir. Daha açık bir anlatımla dijital kültür ortamı ve onun realize ettiği koşullar dahilinde bireyin kendisine arz edilen dijital opsiyonları kullanarak bir bilgiyi öğrenmesi, öğrendiklerini kullanmak üzere depolaması ve onları yeniden bulup geri çağırması, bireyin kendi biyolojik bellek süreçleri tarafından yürütülen işlemler değildir. Kısacası bireyin dijitallik zeminine yerleşerek sergilediği bellek işlemleri ve hep hatırlama hali, onun kendi fizyolojik belleğinin iş görmesinin, gücünün ve yeteneğinin ürünü olarak varlık kazanmamaktadır.

Kaynaklar

Altmann, Erik M. ve Gray, Wayne D. (2002). “*Forgetting To Remember: The Functional Relationship Of Decay and Interference*”, *Psychological Science*, 13(1), s.27-33.

Anastasio, Thomas J., Ehrenberger, Kristen Ann, Watson, Patrick ve Zhang, Wenyi (2012). *Individual And Collective Memory Consolidation: Analogous Processes On Different Levels*, Cambridge: The MIT Press.

Bergson, Henri (1986). *Yaratıcı Tekamül*, Şekip Tunç (çev.), II. Basım, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Bergson, Henri (1989). *Zihin Kudreti*, Miraç Katırcıoğlu (çev.), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.

Bergson, Henri (1998). *Metafiziğe Giriş*, Barış Karacasu (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Bergson, Henri (2007). *Madde ve Bellek*, Işık Ergüden (çev.), Birinci Basım, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Bjork, Robert A. (1970). “Positive Forgetting: The Noninterference Of Items Intentionally Forgotten”, *Journal Of Verbal Learning And Verbal Behavior*, 9, s.255-268.

Block, Richard A. (1971). “Effects Of Instructions To Forget In Short-Term Memory”, *Journal Of Experimental Psychology*, 89(1), s.1-9.

Bozkurt, Nimet Işıl, Utkan, Tijen ve Arıcıoğlu, Feyza (2011). “Agmatinin Kognitif Fonksiyonlara Etkisinin Araştırılması”, *MÜSBED*, 1(1), s.8-16.

Budak, Selçuk. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yay.

Cangöz, Banu (2002). “İleri Yaşlılar İle Genç Yetişkinlerde Kodlama Düzeyinin Örtük Ve Açık Bellek Üzerindeki Etkisi”, *Geriatrici (Turkish Journal of Geriatrics)*, 5(4), s.125-131.

Casey, Edward S. (2000). *Remembering: A Phenomenological Study*, 2. Baskı, USA: Indiana University Press.

Casalegno, Federico (2004). “Thought On The Convergence Of Digital Media, Memory, And Social And Urban Spaces”, *Space & Culture*, 7(3), s. 313-326.

Cubelli, Roberto (2010). “A New Taxonomy Of Memory And Forgetting”, Sergio Della Sala (ed.), *Forgetting*, New York: Psychology Press, s. 35-48.

Depeli, Gülsüm (2010). “Görsellik Ve Kültürel Bellek İlişkisi: Göçmenin Evi”, *Kültür ve İletişim (Culture & Communication)*, 13(2), s. 9-39.

Deuze, Mark (2006). “Participation, Remediation, Bricolage: Considering Principal Components Of A Digital Culture”, *The Information Society*, 22, s.63-75.

Doueïhi, Milad (2011). *Digital Cultures*, Cambridge: Harvard University Press.

Dunn, John C. (2004). “Remember-Know: A Matter Of Confidence”, *Psychological Review*, 111(2), s. 524 -542.

Elmes, David G., Adams, Carl ve Roediger, Henry L. (1970). “Cued Forgetting In Short-term Memory: Response Selection”, *Journal of Experimental Psychology*, 86, s.103-107.

Engin, Ali Osman, Calapoğlu, Mustafa ve Gürbüzöğlü, Sibel (2008). “Uzun Süreli Bellek Ve Öğrenme”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Journal of the Institute of Social Sciences)*, 2, s.251-262

Evans-Roberts, Cathryn E. Y. ve Turnbull, Oliver H. (2011). “*Remembering Relationships: Preserved Emotion-based Learning In Alzheimer ’s Disease*”, *Experimental Aging Research*, 37, s.1–16.

Frostig, Karen (2009). “*Data As Memory And Memory As Data*”, Anna Maj ve Daniel Riha (ed.), *Digital Memories: Exploring Critical Issues*, Oxford, United Kingdom: Inter-Disciplinary Press, s.161-166.

Gabrieli, John D. E. (1998). “*Cognitive Neuroscience Of Human Memory*”, *Annual Reviews Psychol*, 49, s. 87-115.

Gere, Charlie (2008). *Digital Culture*, 2. Basım, London: Reaktion Books Ltd.

Hadot, Pierre (2011). *Wittgenstein Ve Dilin Sınırları*, Murat Erşen (çev.), 2. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Hedstrom, Margaret (2002). “*Archives, Memory, And Interfaces With The Past*”, *Archival Science*, 2, s. 21–43.

Hoskins, Andrew (2011) “*Media, Memory, Metaphor: Remembering And The Connective Turn*”, *Parallax*, 17(4), s.19–31.

Jacoby, Larry L. (1991). “*A Process Dissociation Framework: Separating Automatic From Intentional Uses Of Memory*”, *Journal of Memory and Language*, 30, s.513-541.

Johnson, Marcia K. (1992). “*Mem: Mechanisms Of Recollection*”, *Journal of Cognitive Neuroscience*, 4(3), s. 268-280.

Jonker, Tanya R., Seli, Paul ve MacLeod, Colin M. (2015). “*Retrieval-Induced Forgetting And Context*”, *Current Directions in Psychological Science*, 24(4), s. 273–278.

Kesinger, Elizabeth A. (2009). “*Remembering The Details: Effects of Emotion*”, *Emotion Review*, 1(2), s. 99-113.

Lee, Taeyeong (2014). “*Sözlü Ve Yazılı Kültür*”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, s. 349-352.

Lovejoy, Grant (2008). “*The Extent Of Orality*”, *The Journal for Baptist Theology And Ministry*, 5 (1), s.121-133.

Maj, Anna ve Riha, Daniel (2009). “*Introduction*”, Anna Maj ve Daniel Riha (ed.), *Digital Memories: Exploring Critical Issues*, Oxford, United Kingdom: Inter-Disciplinary Press, s.1-9.

Manovich, Lev (2001). *The Language Of New Media*, London: The MIT Press.

Mayer-Schönberger, Viktor (2009). *Delete: The Virtue Of Forgetting In The Digital Age*, USA: Princeton University Press.

Mavroskoufis, Dimitris K. (2012). “*Memory, Forgetting, And History Education In Greece: The Case Of Greek Jews History As An Example Of “Catastrophe Didactics”*”, *International Journal Of Humanities And Social Science*, 2(18), s. 55-64.

Nyirubugara, Olivier (2009). “*Clickable Memories: Hyperlinking And Memory Contextualization*”, Anna Maj ve Daniel Riha. (ed.), *Digital Memories: Exploring Critical Issues*, Oxford, United Kingdom:Inter-Disciplinary Press, s.63-72.

O’Hara, Kieron, Morris, Richard, Shadbolt, Nigel , Hitch, Graham J, Hall, Wendy, Beagrie, Neil (2006). “*Memories For Life: A Review Of The Science And Technology*”, *Journal of The Royal Society Interface*, 3, s. 351–365.

Ong, Walter J. (1995). *Sözlü Ve Yazılı Kültür: Sözüün Teknolojikleşmesi*, Sema Postacıoğlu Banon (çev.), 1. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.

Ong, Walter (1999). “*Orality, Literacy, And Modern Media*”, David Crowley and Paul Heyer (ed.), *Communication In History: Technology, Culture, Society*, 3. Basım. New York: Longman, s.60-67.

Özak Öymen, Nilüfer ve Gökmen Pulat, Gülçin (2009). “*Bellek Ve Mekan İlişkisi Üzerine Bir Model Önerisi*”, *İtüdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 8(2), s.145-155.

Picard, Robert G. (2011). *Mapping Digital Media: Digitization And Media Business Models*, London: Open Society Foundation.

Pogaçar, Martin (2009). “*(New) Media And Representations Of The Past*”, Anna Maj ve Daniel Riha (ed.), *Digital Memories: Exploring Critical Issues*, Oxford, United Kingdom:Inter-Disciplinary Press, s. 23-29.

Roediger, Henry L., Weinstein, Yana ve Agarwal, Pooja K. (2010). “*Forgetting: Preliminary Considerations*”, Sergio Della Sala (ed.), *Forgetting*, New York: Psychology Press, s.1-22.

Sá, Alberto (2009). “*Can Web 2.0 Shape Metamemory?*”, Anna Maj ve Daniel Riha (ed.), *Digital Memories: Exploring Critical Issues*, Oxford,United Kingdom: Inter-Disciplinary Press, s. 51-61.

Sağlam, Mehmet (1997). *Beynin Kimliği Ve Becerileri*, İstanbul: Denge Yayınları.

Sanders, Barry (1999). *Öküzün A’sı: Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi*, Şehnaz Tahir (çev.), 1. Basım, İstanbul:Ayrıntı Yayınları.

Sara, Susan J. (2000). “*Retrieval And Reconsolidation: Toward A Neurobiology Of Remembering*”, *Learning & Memory*, 7, s.73–84.

Sellen, Abigail ve Whittaker, Steve (2010). “*Beyond Total Capture: A Constructive Critique Of Lifelogging*”, *Communications Of The ACM*, 53(5), s.70-77.

Sözen, Didem (2005). “*Sbst Sözel Bellek Ve Wms Görsel Bellek Testleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8, s.73-83.

Subrt, Jiri ve Valisova, Alena (2012). “*New Media And The Educational Process: The Problem Of Time And Memory*”, Nikos E. Mastorakis, Valeri Mladenov ve Zoran Bojkovic (ed.), *Latest Advances In Educational Technologies*, Singapur : Wseas Press, s.100-104.

Taburoğlu, Özgür (2014). “Söz, Yazı Ve Bellek: Ünal Nalbantođlu’nun Yapıtı”, *Erdem, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 67, s.105-123.

Thumim, Nancy (2012). *Self-Representation And Digital Culture*, London: Palgrave MacMillan.

Tulving, Endel (1987). “Multiple Memory Systems And Consciousness”, *Human Neurobiology*, 6, s.67-80.

Wickelgren, Wayne A. (1981). “Human Learning And Memory”, *Annual Reviews Psychology*, 32, s.21-52.

Wilken, Rowan (2010). “Video Stores, Media Technologies And Memory”, *Media Fields Journal*, 1, s.1-9.

Wixted, John T. ve Ebbesen, Ebbe B. (1991). “On The Form Of Forgetting”, *Psychological Science*, 2(6), s. 409-415.

Woodward, Addison E. ve Bjork, Robert A. (1971). “Forgetting And Remembering In Free Recall: Intentional And Unintentional”, *Journal of Experimental Psychology*, 89(1), s.109-116.